

הפרושי נעדר

וללא תאוות, בה מתייצבת המחשבה האותנטית ומרבה שלום בעולם. יודע הוא את תעוזת הרעיון המפותח עד תומו, אף אם יביא פיתוח זה לחיסולם של הצללים הגסים בהם בחרו בני האדם להעמיד את משכנם. אין מקום בו מתחברת ודאות רבה כל כך עם נאיביות מעטה כל כך, מידה רבה כל כך של צייתנות יומיומית עם שליטה כה רחבה! מול רעיון ההשראה כפועל יוצא של חסד, מעמיד הוא את יגיעת העיון בשאלות החוזרות ומתעוררות ביתר פוריות אחרי כל תשובה. מבשר הוא הפרושי את קיומו של גן עדן שכל שמחותיו קרוצות מיגיעות נצחיות אלו.

ידיעתו היא מעבר לקוצר הרוח של החיים, תוך שהוא שומר על כל מה שחיים יכולים לבטא, ועל האינטנסיביות, השלמות והאמת שבהם. הידיעה כאמצעי הבלעדי העומד לרשותה של רוח הוגה כדי לגעת ברוח הוגה אחרת הנמצאת מחוץ לה. הדיבור פנים אל פנים בין משה רבנו לקב"ה, משמעותו שהרב והתלמיד עסקו יחדיו באותו דיון תלמודי² - כך מסבירים חז"ל. ההתלהבות אינה הדרך הטהורה ביותר להידבק בה'.

הפרושי למוד נסיון בחייו, ולמד רבות מפי רבותיו. לא קל להרשים אותו. הוא מגיב בחיוך למראה הצעירים התובעים את האמת כגוש מוצק, והאורגים, כפי שהוא אומר, את כל חוטי המציאות לתוך בגד אחד ויחיד. דיבורו קצר וחד והגותו מעוגנת בדוגמאות, משמרת את האפשרויות האובדות ברעיון המופשט. דברים הנשמעים כרדודים מסתירים תכנים מתוחכמים ממבטים חסרי תחכום. באופן זה נרקם לו דו-שיח בין חכם לחכם, בין רב לתלמיד ובין תלמיד לרב - מעל לראשי ההמונים. כיצד ניתן לבטא את הרכות החמורה של דבקות התלמידים, את ייאושו של מי שכבר אין לו את מי לשאול: הטרגי שבמוות, שאינו אלא העדרן של תשובות.

הכפישו את הידיעה. כל האמנים וכל קצרי הרוח! כאילו סובלת היא הידיעה מהפער שבינה לבין הישיוות. כאילו קיומה של ישות חיצונית אמיתית אינה ההרפתקה המופלאה ביותר של החיים. כאילו אותה שלהבת האוחזת בסנה מבלי לאכלו, איננה האור. כאילו הדרך הטובה ביותר לזכות באור היא להישרף באש המאירה. הפרושי חווה נוכחות הפורצת את גבולות חייו הפנימיים, נוכחות בלתי-פגיעה בלב המחשבות האוחזות בה. "ר' אליעזר אומר אם יהיו כל הימים דיו ואגמים קולמוסין ושמים וארץ מגלות וכל בני האדם לבלרים אין מספיקין לכתוב תורה שלמדתי ואני לא חסרתיה אלא כאדם שמטביל [...] כמכחול בים"³. אולם ר' עקיבא נבהל מתעוזת רבותיו: "ר' עקיבא אומר אני אין בי כח

שואפת לה הספירלה, לשווא, להקיף את תנועתה שלה. האם אין בכך ביטוי ציורי להגות היהודית המודרנית בה מופיעה מהות היהדות כנסיון בלתי-נלאה להגדיר מהות זו עצמה? כמובן, לא הכל אבסורד בקו זה החוזר על עצמו שוב ושוב בלא שיהיה ביכולתו להתקדם הישר קדימה, אף לא לחזור ולהתחבר אל נקודת מוצאו. הנאיביות של תנועות ספונטניות, של תגובות ללא מחשבה, והרעננות של אכזריות חסרת-תודעה, מחוללות את קסמן של חיות הבר ושל ילדים צעירים. אמנם לא מצאנו כל הוכחה שחיי אנוש חבים לנאיביות ורעננות זו את כבודם האנושי. אך תהיה זו גיאומטריה מוזרה שאינה מסוגלת להצהיר דבר, המותרת מראש על כל אקסיומה, ולא מסתכנת בשום השערה, אלא מסתפקת בהגדרה בלבד!

לכן, מה רב הבוהק המסנוור עבור המחשבה כאשר היא חודרת לתוך גן המקרא, גם אם הוא מתורגם. אותם רועים של המזרח, אותם שבטים נוודים, ועמי שתי הממלכות האחיות הקרועות, הקרובים ללבבות המיובשים שלנו. חשובה לנו ההרפתקה לתוכה שעטנו ללא מעצור, גם תוך שאנו משמרים באדיקות את עקרונות החכמה הנלמדים בבית-הספר. כל הדרמה של ההתגלות, של הקריאה, של הנסיון, חוזרת ומתחדשת לנגד עינינו, ומחייבת אותנו.

מעתה, הבאנליות אינה אפשרית עוד. אין עוד קיום מעורפל, אין עוד גורלות אנונימיים. החיים בנקודת השיא של החיים - הדת! מלכים, אבות, נביאים, לוחמים, איכרים, בנאים - אבות אלה, בני דורנו אלה, חיים אינספור פרקי חיים בתוך חיים שטרם התפצלו או שכבר הספיקו לאחד את הכל, חיים הנובעים כמקור אלהי, כמעין האלהי. מעיין המתחיל לבצבץ בתוכנו, כאילו נגע מטהו של משה בישותנו הסלעית. איזה אושר לבוא מהעולם ההוא, להימנות על צאצאיהם של אנשים אלה, בקו ישר, מבלי להזדקק להגותו של איש! כמה טוב להיות יהודי!

אולם חיים אלו, הלוחשים בלבו של כל אחד, נושאים בחובם גם היבטים דרמטיים והצהרתיים. אותה תפילה ידועה, הנאמרת בקול רם, שחז"ל רואים בה את עצם התגלמותה של נבואת השקר, מהדהדת לה כבר במקומות הציבוריים ובהתכנסויות שלנו.¹ ההתלהבות קרוצה מהעדר צניעות. עדיין נעדרת מהגן האינטימי של היהדות, אליו מתרגל עתה דור שלם של יהודים צעירים, אותה אישיות שמשמעות האלהי כבר אינה יכולה להתבטא אצלה בדמותו של אותו מעיין הפורץ בתוך כל אחד מאתנו. הפרושי נעדר. תווי פניו אינם מוכרים עוד לצעירינו, וגובה קומתו אינו מתנשא עוד מעל פסגת ויכוחינו העלובים. על פני דימוי המעיין המפכה, מעדיף הוא את סמל המאבק, סמל המלחמה בפנים גלויות המציבה טיעונים מול טיעונים, מלחמה ללא כעסים

² תלמוד בבלי מסכת ברכות (סג): "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים" (שמות לג), אמר ר' יצחק, אמר לו הקב"ה למשה - משה אני ואתה נסביר פנים בהלכה".

³ מדרש רבה שיר השירים פרשה א פסקה כ'.

¹ ראה תלמוד בבלי מסכת ברכות (כד): "המגביה קולו בתפילתו, הרי זה מנביאי השקר".

לומר כמו שאמרו רבותי אלא רבותי חסרוה ואני לא חסרתיה אלא כמריח באתרוג המריח נהנה והאתרוג לא חסר וכממלא מאמת המים וכמדליק מנר לנר".⁴

דימוי המעיין עדיין נשמר. פורץ הוא בנדיבות ומתחדש ללא סוף. אך הפרושי רק דולה ממנו ואינו מתמזג בו. אין הוא אחוז בכוחות הקורעים לגזרים, משנים וממסמסים את נוכחותו העצמית. שותה הוא לרוויה מהמשקה החריף בלא להשתכר. הכל נשאר על מקומו. ה' נמצא בחוץ. משום כך הוא ה'. מה הוא החיצוני אם לא הוא? בתקופה רומנטית זו בה מערבבים בין רוח לבין דרמה, בה מבינים היהודים רק סיפורים חסידיים – כמה טוהר יש בעולם זה של הפרושי שאינו מאבד אפילו כקצה מכחול ממי הים כאשר הוא מעניק לאחרים.

זהו הפלא של החיצוניות: שיש לנו חוץ ואנו יכולים להקשיב למה שבא מהחוץ! לזאת יקרא ידיעה, לשון אחרת: תורה! הצורות הנשגבות של האנושי כבר אינן פתטיות עוד.

⁴ שם, שם.